

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

5. Quibus modis quis efficiatur servus, & primo, an iure belli? Et an fas sit Christianis, qui bellum iustum cum Christianis gerunt, Christianos bello acceptos detinere, non ut servos, sed ut ab ...
-

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

homines æquales nati, vivere, & mori voluerit dicitur, leg. quod adiuver. 32. ff. de Reg. iur.

RESOL. III.

Vnde veniat origo vocabuli Seruorum, & Mancipiorum? Ex p. 7. tr. 7. Res. 3.

§. 1. Respondeo quod iure gentium introductum est, ut capti in bello efficerentur capientium, §. 2. vers. ius autem gentium supra tit. proximo, §. seruis autem, aut nascuntur, 4. infra hoc tit. §. item ea, que ex hostibus, 1. 7. infra, de ver. diuis. 1. adeo 7. in princ. ff. de acquir. rer. dom. Quia verò multi desuebant in captiuos, eo que iure belli necabant crudeliter; prohibitum id fuit, constitutumque, ut potius venderentur, ac per hoc seruarentur, quam occiderentur, per hunc §. notat: ubi Iustinianus, (post Florentinum Iureconsultum, in l. libertas 4. §. 1. ff. de stat. hom. & Pomponium in l. pupillus, 2. §. 9. §. 1. ff. de verb. signif.) discretè statuit: seruos esse appellatos esse, quod Imperatores (hoc est, vt Theophilus rectè explicat, à τῶν πολεμίων ἰσχυροῦς, belli duces & Augusti, lib. 1. 9. de ciuit. Dei, Origo (inquit) vocabuli seruorum, in lingua latina, inde creditur ducta, quòd hi, qui iure belli possent occidi, à victoribus seruabantur. Quòd pertinent quoque versus Horatij, lib. 1. ad Quintium.

Vendere cum possis captiuum, occidere noli: Seruier uiliter, sine pascat durus, arctique: Nauiget ac medijs hyeme mercator in undis, Annona proficit, porret frumenta penusque.

Sed & Agefilus Lacedæmoniorum Dux, sapius pro concione milites suos admonuisse perhibetur, ne captiuos, ut facinorosos cruciarent, sed ut homines seruarent. Plutarch in compar. Egid. & Cleomen. Meritò itaque interpretes plerique seruos à seruando, non à seruando denominatos esse censent. Vide Iochimum Myningerium in Instit. lib. 1. tit. de ingenuis, §. serui autem.

2. Serui verò mancipia propterea dicuntur, quia manu à victoribus capiuntur. Et idèd Iustinianus in Instit. de iure personarum §. 3. sic ait: Serui autem ex eo appellati sunt, quod Imperatores captiuos vendere, ac per hoc seruare nec occidere solent; qui autè mancipia dicitur, eo quòd ab hostibus manu capiuntur. Et hoc etiam asserit in l. libertas, §. 1. ff. eod. tit. Hinc Varro; Mancipiū, inquit, à manu, quòd manu capitur: hoc est, res omnes, quæ manu capiendò acquiruntur, mancipia dicta sunt, referente Hotomano hic enuntiat. 9. Sanè apud Latinos mancipium dicitur certi domini comparatio: perpetuūque ius possidendi, teste Balduino hic in fine, Vide eleganter Lucret.

Vitæque mancipio nulli datur, omnibus vsu.

RESOL. IV.

Quamnam potestatem habeant Domini in seruis? Et an liceat Domino seruum suum pro arbitrio quasi pecudem occidere? Et adducitur eandem olim fuisse Patrum quoque in filios familias potestatem. Ex p. 7. tr. 7. Res. 4.

§. 1. Certum est esse in potestate Dominorum seruos. Et hæc potestas rectè definitur, ius quod Dominus habet in seruis; Et in omni suo effectu eadem est cum dominio, quod dominus habet in rebus suis; ita ut quod dominium est in rebus cæteris, id sit potestas dominica in seruis. Nam cum de seruis agitur, Tom. VII.

potestatis appellatione dominium significatur, l. potestatis, 215. ff. de verb. signif. Vt etiam hic num. 1. Per Dominum verò intelligimus non solum eum, qui verè dominus, id est proprietarius est: sed et fructuarium etiam, & bonæ fidei possessorem, §. de iis autem seruis, 4. ubi Myninget, infra, per quas personas cuique acquirit, l. acquiritur 10. §. de his autem ff. de acquir. rer. dom. Stuck par. 1. Exercij. Iustin. de cad. 2. asserr. 1. lit. B. Quemadmodum porò ius gentium seruitutem: ita & hæc potestatem dominicam introduxit, §. sed ius quidem 2. vers. ius autem gentium supra, de libertis. l. manumissiones, 4. & l. ex hoc iure §. ff. de inst. & iur.

2. Cæterum effectus huius potestatis præcipuè est duplex: prior est, quod dominus in seruis vitæ necque potestatem habeat, hoc §. & l. 1. ff. hoc tit. Senec. l. 3. de benef. cap. 23. Cum enim iuxta quilibet rei moderator sit & arbitet, l. in re mandata 21. C. mandat. & seruis sit in domini potestate ac dominio: consequens est, ut non minus liceat domino seruum suum pro arbitrio quam pecudem occidere. Si quidem & hæc de causa serui quadrupè ab eis comparantur, l. 2. ff. ad l. Aquil. Nec mouerit si obiciatur, eandem olim fuisse patrum quoque in filiis familias potestatem, l. si in suis, 1. in fine ff. de lib. & posth. vit. C. de patr. potest. & tamen non fuisse filios familias in dominio patrum, d. l. potestatis, 215. de verb. signif. Et enim respondetur: eandem fuisse hæc in parte dominorum & parentum in seruis filiosque familias potestatem, sed non eodem iure, neque ex eadem ratione: quoad dominos enim, nihil fuit, quod tantam eis in seruos potestatem dare potuerit, nisi quod seruos in dominio suo, peninde ac aliam rem quamlibet uilissimam, haberent: ut paulò ante dictum. Quoad patres verò: fuit ius patriæ potestatis, cuius tanta vis, & auctoritas esse debere uia est, ut nec prohiberentur patres vitam adimere iis, quibus dedissent. Vnde illud etiam erat: quòd patres liberis in potestate constitutis non poterant eripere libertatem quippe quam non tam à parentibus quam à natura haberent, d. l. vit. C. de patr. potest. At emanapatis etiam non minus, quam in potestate retentis, vitam à patribus datam fuisse uerum erat, vitam tamen illis hi adimere non poterant: quia sublato per emancipationem iure patriæ potestatis, emancipati hæc parte ne pro liberis quidem, sed potius pro extraneis habebantur, ut pulchre explicat Antonius Faber, tom. 1. Iurisprud. Papin. tit. 7. princ. 3. illat. 1. pag. 285. Enimvero id hæc potestas dominica hodie ex constitutione Diui Pij Antonini valde diminuta & coarctata est. Licet enim illa olim fuerit summa, hoc est, licet dominus potuerit seruum suum sine causa impune occidere, uerberare, violare, ut supra expositum: attamen hodie sine causa legibus cognita, non potest. Et hæc omnia docet Iustinianus in Instit. lib. 1. tit. de his qui sui, uel alieni iuris sunt: quæ quidem olim procedebant de iure ciuili, nam de iure naturæ contrarium dicendum, cum homicidium sit intrinsecè malum.

Sup. hoc infra lege doctrinâ Res. 37. per totum, signanter ante medium, §. 1. à vers. lateor. & in alio §. not. 2. dicta Res.

Sup. hoc in Res. not. præterita.

RESOL. V.

Quibus modis quis efficiatur seruus, & primo an iure belli? Et an fas sit Christianis, qui bellum iustum cum Christianis gerunt, Christianos bello captos detinere non ut seruos, sed ut ab illis, dum detinentur, sint securi, & tui, & ut pecuniam aliquam iustam, & moderatam pro eorum libertate & dimissione accipiant? Ex p. 7. tr. 7. Res. 5.

§. 1. Respon

§ 1. **R**espondeo affirmatiuè: igitur efficitur seruus quando in iusto bello capitur, iure namque gentium mancipium fit capientium, morte in perpetuam seruitutem commutata, de qua re non est dubitandum. Excipitur tamen quando Christiani à Christianis iusto bello capiuntur, consuetudo quippe præscripta, atque adeo ius est inter Christianos, vt seruituti non subiciantur. Si tamen Christiani ab infidelibus bello iusto ex parte infidelium caperentur, verè essent illorum mancipia: eo quòd gentium ius omnibus sit commune, iustaque esset mortis commutatio, quam infideles iuste Christianis ita captis inferre possent, in perpetuam seruitutem.

2. Huic titulo annectere possumus, quando innocentes, qui partes sunt Reipublicæ aduersus quam iustum bellum geritur, quales sunt infantes, & alij, capiuntur. Licet enim licitè interfici non possint, iure tamen belli ac gentium, fiunt mancipia capientium. Ratio est; quoniam illis, tanquam in propriis membris, puniuntur iuste Respublica, quoad omnia bona fortuna; de quorum numero est libertas: estque hoc communi vlti receptum.

3. Et ideò Gasparus Hurtadus de iust. disp. 1. diff. 21. sic ait: Quamuis ex natura rei nullus sit nec nascatur seruus, seu mancipium alterius, potest tamen quis fieri seruus alterius, variis modis. Primò, iure belli iusti in quo potest quis directè occidi, commutata occisione in perpetuam seruitutem, vt constat ex l. & seruum ff. de stat. hom. Addimus in quo quis potest directè occidi, quia an innocentes possunt capi in seruos, dicimus tr. de charit. disp. 9. diff. 15. ab hoc tamen primo modo redigendi in seruitutem, excipiuntur Christiani qui (quando non deseruerunt totaliter fidem) iure inter Christianos ipsos consuetudine introducta, Romano Pontifice sciente, & non contradicente, nequeunt adhuc in bello iusto ab aliis Christianis in seruitutem redigi: quod etiam statuitur. l. 1. Castelle, vir. 2. 1. parte 4. bene tamen possunt à non baptizatis iuste bellantibus.

4. Vide etiam Sanchez in opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 1. dub. 3. num. 5. Dicastillum de iust. lib. 2. tract. 1. disput. 1. dub. 11. num. 144. & Lessium lib. 2. cap. 5. dub. 4. num. 12. vbi tamen aduertit, eum, qui in bello ex parte sua iusto capitur, non contrahere veram seruitutem. Quod si iustitia belli vtriusque sit ambigua ob probabile ius partis vtriusque, capti vtriusque sunt ferui; vt rectè Couar. ex lege supra dicta, vbi tamen constare cœperit vtri faueat parti iustitia, tunc ea pars, quæ iniuste cepit, debet captum in libertatem sine pretio restituere. Procedit etiam hoc quoad infantes, qui licet à victoribus occidi non possunt, possunt tamen fieri ferui; quod probat Eminentissimus Cardinalis de Lugo de iust. tom. 1. disputat. 6. sect. 2. num. 12.

5. Notandum est etiam hic obiter, fas esse Christianis, qui bellum iustum cum Christianis gerunt, Christianos bello captos detinere, non vt seruos, sed vt ab illis, dum detinentur, sint tuti, maximè si sint Duces strenuè, de quorum libertate ingentia damna, atque non vulgaria timeantur; & diuites, vt pecuniam aliquam iustam, & moderatam pro eorum libertate, & dimissione accipiant, vt videmus passim hoc tempore fieri in bello Belgico, quod nobis est cum Hæreticis Hollandicis, & Zelandicis, Caluinianis, Lutheranis, Zuinglianis, Armenianis, & cætera Hæreticorum turba, & peste, quorum religio, cum diuersa sit, vera, & constans esse non potest. Et ita docet Fagundez de iust. lib. 2. cap. 1. num. 4.

Sup. conten-
tis in hoc §.
supra in tr.
Ref. 30. &
latè & me-
lius in Ref.
cius not.

RESOL. VI.

An quis efficiatur seruus ob delictum? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 4.

§ 1. **R**espondeo, quod quis potest in seruitutem alterius redigi in pœnam delicti, sine cõdemnatione iudicis, quia sicuti potest quis iuste pœnâ morte, ita etiam seruitute, siue lege aliqua, & sine Christiani deferentes arma, vel alia prohibita ad Sacracenos, possunt ab aliis Christianis eos captiuitatem seruitutem redigi, vt constat ex cap. 1. in quorundam, de Iudæis & Sarracenis.

2. Confirmantur etiam supradicta ex cap. 1. qui 32. dist. vbi Urbanus I. concedit secularibus Principibus facultatem, vt seruituti subiciantur feminæ, quæ contraxerint cum initiatis ordinibus sacris, si illi admitti à suis Prælati, non desiterint. Item in Concilio Toletano 9. cap. cum multa 15. quest. 8. Sanctum est, vt filij, qui ex nefario Matrimonio cum initiatis ordinibus sacris fuerint suscepti, non solum excludantur omnino ab hæreditate parentum, sed etiam serui sint in perpetuum eius Ecclesiæ, ad quam initiatum illi pertinet. Item libertus qui in eum le grauitur ingratum exhibuerit, qui sua sponte illum manumittit in pœnam delicti redigitur in seruitutem, l. si manumissus, Cod. de liber. & eorum liberis, & Inst. de cap. 1. dimittit. §. Maxima. Præterea cap. de raptorib. 36. q. 1. constituitur, vt si raptor cum rapta ad Ecclesiam confugerit, constituturque raptam violentiam perculsit, raptor seruituti subiciatur, at se redimendi libertatem habeat facultatem. Si verò puella raptori confuerit, illaque patrem habeat, raptor patri simili satisfactione teneatur. Et hæc omnia docet Malderus de iust. tractat. 1. 1. disputat. 5. dub. 2. Dicastillum de iust. lib. 2. tract. 1. disput. 1. dub. 11. n. 146. Lessium lib. 2. cap. 5. dub. 4. num. 14. & Eminentissimus Cardinalis de Lugo de iust. tom. 1. disput. 6. sect. 2. n. 13. Fagundez de iust. lib. 2. cap. 1. num. 7.

RESOL. VII.

An quis efficiatur seruus titulo venditionis?
Et an liceat emere eum, qui se egestatis causa vendidit?
Ex p. 7. tr. 7. Ref. 7.

§ 1. **R**espondeo, quod etiam seruitus contrahitur venditione qua quis ex libero sit ex sua voluntate seruus, quod quilibet liber potest ex natura rei validè efficere, quia non minus est dominus sive libertatis, id est, suarum operarum quam honoris, & famæ, & pecuniæ; vt tamen licitè fiat, requiritur aliqua rationabilis causa, aliàs esset prodigus, & profusor sive libertatis, quæ prestantior est bonis fortunæ, honoris, & famæ: Vt tamen venditio libertatis validè fiat, præres conditiones requiruntur iure Casarico, l. 4. ff. quibus ad libertatem, & iure Castelle leg. 1. tit. 2. n. 3. 4. Prima conditio est, vt quis non se ipsum immediate vendat, sed per alterum. Secunda, vt qui patitur se vendi, sit maior viginti quinque annorum. Tertia, vt intendat esse particeps pretij, & quod re ipsa sit particeps illius. Quarta, vt emptor credat illum esse seruum. Quinta vt qui venditur, sciat se esse liberum ante venditionem. Sexta, vt eum vendens sciat esse liberum. Concurrentibus igitur simul his sex conditionibus, valida esset venditio, & vsque adeo ille seruus ementis efficitur, vt esto ei postea pretium iustum pro illo offeratur, non teneatur eum manumittere. Quod si quacumque de causa illum manumittat, nec ille non ingenuus, vt antea erat, sed liberus. Quacumque